

ก 3091

มก.ผลิตอาหารช้างสำเร็จรูป
เป็นรายแรกของโลก!

MF

กฤติยา มลาสถานต์

ข้าง...ข้าง...ข้าง...ข้าง...ข้าง...น้องเคยเห็นข้างหรือเปล่า?

ข้างในโลกนี้มีอยู่สองชนิดใหญ่ ๆ ก็คือข้างเอเชีย และข้างแอฟริกา ข้างเอเชียได้แก่ข้างที่อาศัยอยู่ตามป่าในประเทศไทย อินเดีอ พม่า กัมพูชา ศรีลังกา และมาเลเซีย เป็นต้น มีขนาดความสูงเฉลี่ยวัดจากปลายขาน้ำถึงไหล่ประมาณ 3 เมตร ด้านเป็นข้างคู้ผู้จะมีง่าซึ่งมักเรียกว่า "ข้างพลาย" ถ้าไม่มีง่าเรียกว่า "ข้างสี่คอ" ข้างคู้เมียจะไม่มีง่าเรียกว่า "ข้างพัง" หรือหากมีง่าสั้น ๆ จะเรียกว่า "ขนาย" ส่วนข้างแอฟริกา ได้แก่ข้างที่อาศัยอยู่ตามป่าในทวีปแอฟริกา จะคู้โลกกว่าข้างเอเชียโดยมีความสูงโดยเฉลี่ย 3.5 เมตร ข้างแอฟริกาทั้งตัวผู้และตัวเมียจะมีง่าเหมือนกัน

นอกจากนี้ยังมีข้างแคระซึ่งเป็นข้างแอฟริกา แต่มีความสูงโดยเฉลี่ยประมาณ 2 เมตร ชอบอาศัยอยู่ตามลุ่มแม่น้ำคองโก ในปัจจุบันข้างชนิดนี้มีเหลืออยู่น้อยมากเพราะชาวแอฟริกันย่นฆ่าข้างแคระเพื่อเอาน้ำไปปรุงอาหาร ส่วนในประเทศไทยก็เคยมีข้างชนิดนี้อยู่ตามป่าชายทะเลสาบสงขลาที่เรียกกันว่า "ข้างค่อม" แต่ปัจจุบันสูญพันธุ์ไปแล้วเพราะถูกล่าเอาน้ำไปทำอาหารเช่นเดียวกัน (สุทธิลักษณ์ : 2630)

ข้างเป็นสัตว์ครึ่งคนและมืออยู่ในประเทศไทยมาเป็นเวลานาน ข้างป่าในประเทศไทยมีอยู่แทบทุกจังหวัดที่มีป่าสูง ที่มีมากคือในเขตจังหวัดเพชรบูรณ์ สระบุรี ปราจีนบุรี และอีกหลายจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือและภาคใต้ ทั้งนี้ข้างมักจะเที่ยวไปเป็นฝูงหรือโซล

แต่เดิมข้างมีความสำคัญทางเศรษฐกิจมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการทำป่าไม้ ในสมัยที่ประเทศไทยยังคงอุดมสมบูรณ์ไปด้วยป่าไม้มัน ข้างที่อาศัยอยู่ในป่าธรรมชาติจึงมีอาหารการกินอย่างอุดม

สมบูรณ์โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลไม้สุกเป็นอาหารที่ข้างป่าชอบมาก ส่วนข้างบ้านที่เลี้ยงไว้ใช้งานผู้เลี้ยงจะต้องหาอาหารเสริมให้กินตามที่ข้างชอบ เช่น ข้าวเปลือก

กล้วย อ้อย มะละกอ เป็นต้น และมักจะผสมเกสรลงไปในอาหารเพื่อแทนดินโป่งที่ข้างเคยกินในป่าด้วย ซึ่งชาวบ้านที่เลี้ยงไว้ใช้งานก็จะมีงานซักตากซุงตลอดเวลาทำให้มีรายได้ในการยังชีพทั้งของข้างและคนเลี้ยงข้าง

ในปัจจุบันพื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทยลดลงจนทำให้รัฐบาลมีนโยบายปิดป่าหรือห้ามทำกิจการ

เกี่ยวกับการตัดไม้อันส่งผลกระทบบอย่างรุนแรงต่อการอยู่อาศัยทั้งของข้างป่าเพราะพื้นที่ป่าหมดไป อาหารการกินต่าง ๆ ลดลง ปริมาณข้างในธรรมชาติลดลงรวมทั้งส่งผลกระทบบต่อข้างบ้านหรือข้างเลี้ยงเพื่อใช้งานด้วย เพราะอุตสาหกรรมการทำป่าไม้ถูกยกเลิกไปเป็นสาเหตุให้คนเลี้ยงข้างต้องลดงานและไม่มียาขายได้ จะมาซื้ออาหาร เพราะหากจะเลี้ยงข้างต้องใช้อาหารที่ต้องซื้อหา เช่น อ้อย กล้วย หรือหญ้าที่ต้องเกี่ยวต้องใช้แรงงานมากขึ้นมีผลต่อดัชนีทุนการเลี้ยงข้าง จึงต้องเดินทางเร่ร่อนเข้ามาหางานทำในกรุงเทพ

มหานครดังที่เห็นกันอยู่ทั่วไป

อันที่จริงแล้วข้างเหล่านี้ยังมีค่าทางเศรษฐกิจมาก โดยเฉพาะการใช้งานเพื่อจุดประสงค์ในการท่องเที่ยวทั้งสำหรับคนในประเทศและชาวต่างประเทศ แต่การเลี้ยงดูข้างเพื่อจุดประสงค์ดังกล่าวในปัจจุบันก็ยังเป็นภาระแก่ผู้เลี้ยงหรือเจ้าของมาก เพราะข้างเป็นสัตว์ใหญ่ กินอาหารในแต่ละวันมาก โดยจะกินหญ้าสดประมาณวันละ 100 กิโลกรัมต่อตัว ในช่วงฤดูแล้งที่หญ้าสดมีน้อยและราคาแพง การเลี้ยงดูข้างฝูงใหญ่ ๆ จะประสบกับปัญหาเรื่องอาหารมากและต้นทุนการดูแลสูง เจ้าของข้างบางรายพยายามปล่อยให้ข้างหากินเองในป่าแต่ก็เสี่ยงกับปัญหาข้างถูกฆ่าเพื่อเอางา และเอาริวะเพศ

โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้างนั้นถือว่าเป็นสิ่งที่มี

ค่ามากที่สุดในตัวข้างเพราะนอกจากจะมีราคาแพงแล้ว งามข้างยังมีคุณสมบัติพิเศษในการใช้เป็นที่ตั้งมือทดสอบสารพิษที่มีอยู่ในอาหารได้ คือหากเอางาข้างข่มลงไปในอาหารที่มียาพิษเจือปนอยู่ข้างจะเปลี่ยนสีจากสีน้ำตาลเป็นสีดำ ดังนั้นชาวจีนจึงนิยมใช้งามข้างทำตะเกียบ เป็นต้น

ดังนั้นการเลี้ยงดูข้างฝูงใหญ่ ๆ เพื่อการท่องเที่ยวจึงทำได้ยากมาก ซึ่งทำให้ประเทศไทยขาดรายได้จากการท่องเที่ยวที่ควรจะได้ไปด้วย นอกจากนี้อาหารธรรมชาติที่ข้างกินอยู่โดยทั่วไป ได้แก่หญ้า

ธรรมชาติ กล้วย มันแกว เถลานั้นเป็นต้น มีคุณค่าทางอาหารก่อนข้างตำและไม่สมดุลซึ่งก็ส่งผลกระทบบทำให้ข้างมีสุขภาพไม่ดีเท่าที่ควร บิวง่าย ดายเร็วรวมทั้งประสิทธิภาพการสืบพันธุ์ไม่ดี

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โดยศูนย์ค้นคว้าและพัฒนาวิชาการอาหารสัตว์ และภาควิชาเกษตรกลวิธาน คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โดยการสนับสนุนจากศูนย์วิจัยและฝึกอบรมการเลี้ยงสุกรแห่งชาติ ศูนย์วิจัยและพัฒนาอ้อยและน้ำตาล สถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และองค์การสวนสัตว์คูสิต ได้เล็งเห็นความสำคัญของปัญหาดังกล่าวเพราะอย่างไรก็ตามงานก็ยังเป็นสัตว์ที่มีประโยชน์มากในเชิงเศรษฐกิจและในเชิงอนุรักษ์ หากสามารถพัฒนาอาหาร

สำเร็จรูปสำหรับช้าง ซึ่งเป็นอาหารที่มีคุณค่าทางอาหารครบถ้วนอีกทั้งมีความสะดวกในการใช้เลี้ยง มีปริมาณอย่างเพียงพอตลอดทั้งปีและมีราคาที่เหมาะสม ย่อมจะช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ช้างคันได้เป็นอย่างดี อีกทั้งจะกระตุ้นให้มีการเลี้ยงช้างในเชิงเศรษฐกิจมากขึ้น และช่วยให้มีการใช้ช้างให้เป็นประโยชน์อย่างเต็มที่ด้วย

การพัฒนาอาหารสำเร็จรูปชนิดอัดแท่งนี้ประกอบไปด้วยอาหารข้นและอาหารหยาบรวมกันสำหรับใช้เลี้ยงช้างได้ทุกชนิด อาหารดังกล่าวจะมีคุณค่าทางอาหารครบถ้วนตามความต้องการของช้างสามารถใช้อาหารดังกล่าวเป็นอาหารเสริมกับอาหารธรรมชาติ เช่น หญ้า อ้อย กอกล้วย หรือสามารถใช้อาหารดังกล่าวเพียงอย่างเดียวในการเลี้ยงช้างก็ได้ โดยที่อาหารนี้จะให้การเจริญเติบโต การให้ผลผลิต ความสมบูรณ์ของสุขภาพและประสิทธิภาพการสืบพันธุ์ของช้างจะดีกว่าการกินอาหารโดยธรรมชาติทั่วไป

ในขั้นต้นได้ทำการทดลองประกอบสูตรอาหารสำเร็จรูปสำหรับเลี้ยงช้างโดยใช้วัตถุดิบอาหารต่าง ๆ ที่หาได้ทั่วไปคือ ข้าวโพด กากถั่วเหลือง ชานอ้อย กากน้ำตาล เกลือ วิตามิน แร่ธาตุ และอาหารเสริมอื่น ๆ ที่มีประโยชน์ อาหารสำเร็จรูปสำหรับช้างนี้มีลักษณะอัดเป็นแท่ง อบแห้งสามารถเก็บไว้ได้นานและสะดวกในการใช้เลี้ยงช้างมาก ทั้งนี้ทดลองให้ช้างที่สวนสัตว์ดุสิตกิน พบว่าใช้ได้

ผลเป็นที่น่าพอใจเพราะช้างทุกเชือกยอมรับอาหารสำเร็จรูปดังกล่าว

สำหรับข้อดีข้อเสียของอาหารสำเร็จรูปสำหรับช้างนี้คือ เป็นอาหารแห้งจึงสะดวกในการเก็บรักษาและสามารถเก็บไว้ได้นานเนื่องจากมีความชื้นต่ำ ช้างจะกินอาหารสำเร็จรูปนี้ในปริมาณน้อยกว่าเมื่อเทียบกับการกินอาหารธรรมชาติ เช่น พากหญ้าหรืออ้อย ซึ่งมีความชื้นสูงมาก นอกจากนี้อาหารสำเร็จรูปยังมีคุณค่าทางอาหารต่าง ๆ ได้แก่ โปรตีน พลังงาน วิตามิน แร่ธาตุอย่างครบถ้วน มากกว่าอาหารธรรมชาติ จึงทำให้ช้างมีสุขภาพแข็งแรงไม่ป่วยง่ายและมีประสิทธิภาพการสืบพันธุ์ดี

และแม้ว่าอาหารสำเร็จรูปจะมีราคาต่อกิโลกรัมแพงกว่าอาหารธรรมชาติ คือ อาหารสำเร็จรูปราคากิโลกรัมละประมาณ 5 บาท ขณะที่หญ้าสดราคากิโลกรัมละ 2 บาท แต่ช้างจะกินอาหารสำเร็จรูปน้อยกว่าเพราะว่าอาหารสำเร็จรูปมีเนื้อ

มากกว่าจึงทำให้ต้นทุนการใช้อาหารสำเร็จรูปถูกลง และอาหารสำเร็จรูปยังสามารถใช้ป้อนในการให้ยาหรือสารต่าง ๆ ที่ใช้ในการรักษาช้างขณะป่วยได้เป็นอย่างดี รวมทั้งป้อนให้อาหารเสริมต่าง ๆ ได้อย่างง่ายดาย

ผลงานวิจัยดังกล่าวจะช่วยเพิ่มความสะดวกในการเลี้ยงดูช้างมากขึ้น โดยเฉพาะการเลี้ยงเพื่อการท่องเที่ยวซึ่งจะช่วยนำรายได้เข้าประเทศมากขึ้น และยังช่วยทำให้ช้างมีสุขภาพดี แข็งแรงทำงานได้นาน รวมทั้งเป็นการอนุรักษ์ให้ช้างอยู่คู่กับประเทศไทยตลอดไป นอกจากนี้อาหารสำเร็จรูปสำหรับช้าง ยังอาจจะใช้เป็นอาหารเสริมสำหรับช้างป่า โดยเฉพาะในช่วงฤดูแล้ง อาหารธรรมชาติมีน้อย ซึ่งจะเป็นการช่วยเพิ่มอัตราการอยู่รอดของช้างในธรรมชาติให้มากขึ้น

